

Nacionalinės tabako ir alkoholio kontrolės koalicijos (NTAKK) 2018 metų veiklos ataskaita

Nacionalinė tabako ir alkoholio kontrolės koalicija (NTAKK) yra juridinius asmenis vienijanti asociacija, kurios pagrindinis tikslas – mokslo įrodymais grindžiamos tabako, alkoholio ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų, azartinių lošimų kontrolės bei priklausomybės sutrikimų politikos formavimas bei įgyvendinimo priežiūra. Organizacija kartu su nariais ir tarptautiniais partneriais įgyvendina prevencijos projektus, tyrimus, užsiima šios srities informacijos sklaida, konsultuoja veiksmingos kontrolės politikos klausimais.

NTAKK aktyviai dalyvauja tarptautinių organizacijų veikloje. Esame šių organizacijų nariai:

- Europos rūkymo prevencijos tinklas (*European Network for Smoking Prevention – ENSP*);
- Partnerystė be tabako (*Smoke Free Partnership – SFP*);
- Europos alkoholio politikos aljansas (*European Alcohol Policy Alliance – Eurocare*);
- Šiaurės alkoholio ir narkotikų politikos tinklas (*Nordic Alcohol and Drug Policy Network – NordAN*);
- Tabako kontrolės pagrindų konvencijos aljansas (*Framework Convention Alliance for Tobacco Control – FCA*);
- Pasaulinė federacija prieš narkotikus (*World Federation Against Drugs – WFAD*);
- Tarptautinė jaunimo sveikatos organizacija (*International Youth Health Organization – YHO, former Alcohol Policy Youth Network – APYN*);
- Europos alkoholio rinkodaros stebėsenos centras (*European Center for Monitoring Alcohol Marketing – EUCAM*).
- Europos priklausomybių draugijų federacija (*European Federation of Addiction Societies – EUFAS*);
- Europos vaisiaus alkoholinio sindromo aljansas (*European Fetal Alcohol Spectrum Disorders Alliance – EUFASD*);

2018 m. gegužės mėnesį NTAKK tapo tarptautinės organizacijos *IOGT International* nariais. Ši organizacija vienija daugiau kaip 150 įvairių organizacijų 60-yje pasaulio šalių, aktyviai veikia alkoholio ir narkotinių medžiagų vartojimo prevencijos srityse, ypač daug dėmesio visuose pasaulio regionuose skirdama advokacijai.

2018 m. bendradarbiauta su visomis aukščiau paminėtomis organizacijomis, rengiant bendrus renginius, pasitarimus, konsultacijas, palaikant vieni kitų viešas pozicijas socialiniuose tinkluose, rengiant bendrus dokumentus ir pozicijas, keičiantis ekspertinėmis pozicijomis, vykdam tabako ir

alkoholio pramonės veiklos monitoringą. Kartu su *Smoke Free Partnership* ir *European Network for Smoking Prevention* svarstyta ir dalyvauta konsultacijose dėl tabako mokesčių direktyvos peržiūros, tabako produktų atsekamumo ir žymėjimo sistemų įgyvendinimo pagal ES Tabako produktų direktyvą. Kartu su *IOGT* aktyviai veikėme svarstant ES Direktyvos 2008/118/EC dėl bendros akcizų tvarkos pakeitimus.

NTAKK 2018 m. aktyviai bendradarbiavo su Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentu – organizuotas bendras tarptautinis renginys „Alcohol across borders“, bendradarbiavome rengiant naują ilgalaikę psichoaktyviųjų medžiagų kontrolės strategiją. Bendradarbiavimo sutartį 2014 m. esame pasirašę ir su Lošimų priežiūros tarnyba prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. Kauno miesto Bendruomenės sveikatos taryboje savo veiklą tęsė NTAKK atstovas Mindaugas Štelemėkas.

2018 m. pabaigoje NTAKK vienijo 32 organizacijas. Bendras organizacijos narių skaičius liko toks pat kaip ir 2017 m. Organizacija turėjo 12 partnerių. 2018 m. naujų savanorystės sutarčių su NTAKK nebuvo pasirašyta, todėl savanorių skaičius taip pat išliko toks pats kaip 2017 m. – 17 savanorių.

Veikla tabako, alkoholio, narkotikų ir azartinių lošimų kontrolės politikos srityje:

- **Politikų reitingas.** 2018 m. kovo 23 d. buvo pratęstas LR Seimo narių reitingavimas alkoholio ir tabako kontrolės politikos formavimo srityje. Šios veiklos tikslas – įvertinti LR Seimo narių balsavimų poveikį visuomenės sveikatai. Teigiamas poveikis – kai renkama veiksminga kontrolės politika, balsuojama už veiksmingas priemones mažinančias alkoholio ir tabako vartojimą, sukeliama neigiamas pasekmes Lietuvoje. Šis reitingas paremtas viešai skelbiama LR Seimo narių balsavimo statistika ir sudaromas taikant viešai skelbiamą metodiką. 2018 m. buvo įvertinta 2016-2020 m. kadencijos Seimo narių 2016 m. lapkričio 14 d. – 2018 m. sausio 13 d. viešai skelbti 20 balsavimų svarstant LR Alkoholio kontrolės įstatymo, LR Akcizų įstatymo ir LR Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymo projektus. Drauge su koalicijos nariu Sveikatos tyrimų institutu rengiant mokslinę publikaciją reitingas atnaujintas antrą kartą 2018 m. rugsėjo mėn., kuriame skaičiavimai paremti 27 balsavimų rezultatais. Daugiau informacijos: <https://www.ntakk.lt/politiku-reitingas/politiku-reitingai-2016-2020/>

- **NTAKK valdybos nariai dalyvavo ir skaitė pranešimus** valstybės institucijų ir NVO organizuojuose nacionaliniuose ir savivaldos renginiuose, konferencijose, seminaruose:

- Plungės savivaldybės inicijuota mokslinė konferencija „Priklausomybė – liga“ (vasario 20 d.), vykusį Technologijų ir verslo mokykloje;

- Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento konferencija „Lietuvos narkotikų politika – keliai, klystkeliai ir takeliai“ (gegužės 15 d.);
 - *WHO FCTC Needs Assessment Mission to Lithuania* (birželio 6-7 d.). Parengėme komentarus dėl tabako kontrolės politikos įgyvendinimo;
 - *ENSP International Conference on Tobacco Control* Madride (birželio 12-16 d.);
 - Metinė *NordAN* konferencija Stokholme (spalio 5-6 d.);
 - Pirmasis PSO šalių narių susitikimas dėl Protokolo dėl neteisėtos prekybos tabako gaminiais panaikinimo (*Meeting of the Parties to the Illicit Trade Protocol – MOP1*) Ženevoje (spalio 8-10 d.) Konvencija įsigaliojo 2018 m. rugsėjo 25 d. Lietuva šį protokolą ratifikavo 2016 m. lapkričio mėn. Nuoroda į renginį: <https://www.who.int/fctc/protocol/mop/en/> NTAKK dalyvavo ir tuo pat metu vykstančiam *Framework Convention Alliance* narių susitikime;
 - Ketvirtoji jaunimo alkoholio politikos konferencija Vilniuje (spalio 11-15 d.);
 - *ENSP Capacity Building Event* Vienoje (lapkričio 12-14 d.). Konferencijoje ir ENSP generalinėje asamblėjoje buvo aptarta naujausia Europos šalių tabako produktų situacija ir kitos aktualios sritys. Jos metu taip pat buvo įkurta jaunimo darbo grupė iš skirtingų Europos šalių jaunimo atstovų, kurios tikslas – apjungus žinias ir patirtį, didinti jaunimo įsitraukimą į rūkymo ir tabako prevenciją bei populiarinti gyvenimą be tabako. Jaunimo darbo grupėje Lietuvą atstovauja LiMSA atstovė.
 - Priklausomybės ligų specialistų asociacijos konferencija (lapkričio 16 d.);
 - *Smoke-free Partnership Coalition* meeting Briuselyje (gruodžio 12 d.);
 - Sveikatos apsaugos ministerijos (gruodžio 19 d.) pasitarimas-diskusija dėl alkoholio trumpųjų intervencijų su Pasaulio sveikatos organizacijos ekspertais.
- **NTAKK dalyvavimas darbo grupių veikloje.**
 - NTAKK dalyvavo visose darbo grupėse, rengusiose Valstybinę narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės ir vartojimo prevencijos 2018–2028 m. programą, kuri 2018 m. gruodžio 13 d. buvo patvirtinta LR Seime. NTAKK aktyviai prisidėjo rengiant šį ilgalaikį strateginį dokumentą, atitinkantį Pasaulio sveikatos organizacijos ir ES rekomendacijas, gerai įvertintą tarptautinių ekspertų. Jame numatyta subalansuotomis priemonėmis siekti saugesnės ir sveikesnės šalies, kurioje kiekvienam žmogui siekiama padėti išvengti ar sumažinti alkoholio, tabako ir narkotikų daromą žalą, sudaromos galimybės rūpintis savo,

šeimos ar bendruomenės narių sveikata, socialine ir ekonomine gerove. Šis strateginis dokumentas numato kontekstualios, mokslo ir faktiniais duomenimis pagrįstos ir subalansuotos ilgalaikės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės ir vartojimo prevencijos politikos įgyvendinimą. Programa apima šias lygiaverčiai svarbias ir viena kitą papildančias sritis: paklausos mažinimo (prevencijos, ankstyvosios intervencijos, gydymo, psichologinės ir socialinės reabilitacijos bei reintegracijos priemonės); pasiūlos mažinimo (teisėtų ir neteisėtų psichoaktyviųjų medžiagų fizinio bei ekonominio prieinamumo ribojimo priemonės); žalos mažinimo (veiksmingos rizikos valdymo ir pagalbos priemonės narkotines ir psichotropines medžiagas vartojantiems žmonėms); stebėsenos (patikimos, kokybiškos ir palyginamos informacijos rinkimas ir vertinimas, pripažįstant mokslinį politikos ir intervencijos įvertinimą, remiant ir tobulinant mokslinius tyrimus). Nuoroda į dokumentą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/e94596f0035b11e9a5eaf2cd290f1944>;

○ Pagal poreikį dalyvauta LR Seimo Sveikatos reikalų komiteto posėdžiuose, susitikimuose su LR Sveikatos apsaugos ministerija, Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentu, Valstybiniu psichikos sveikatos centru, svarstant klausimus susijusius su psichoaktyviųjų medžiagų ir lošimų kontrolės politika. Dalyvauta Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento suburtų darbo grupių, skirtų priklausomybių gydymo sistemos tobulinimui veikloje, pavyzdžiui, darbo grupėje opioidų antagonistų (naloksono) išdavimo tikslinėms grupėms per Žemo slenksčio kabinetus tvarkos aprašui parengti (Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento direktoriaus įsakymas Nr. T1-394, 2017-12-12). Aprašas buvo patvirtintas 2018 m. gruodžio 10 d. Nuoroda į dokumentą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/bad41880ffac11e8a969c20aa4d38bd4>

○ NTAKK atstovai dalyvavo mūsų iniciatyva LR Sveikatos apsaugos ministerijos suburtoje darbo grupėje „Priklausomybės ligų konsultantų veiklos modelio parengimas“, parengusioje įsakymus dėl Priklausomybės konsultavimo veiklos aprašo ir reikalavimų mokymų programoms. Nuorodos į dokumentus: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/8bb6da11b4ca11e8aa33fe8f0fea665f?jfwid=q8i88lp51>
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/af66a5d0b4cf11e8aa33fe8f0fea665f?jfwid=q8i88lp51>

○ Tęstas darbas Narkotikų tabako ir alkoholio kontrolės departamento iniciuotoje NVO platformoje. Aktyviai įsitraukta į žalos mažinimo ir žemo slenksčio paslaugų teikimo klausimais sudarytos darbo grupės, skirtos spręsti problemas susijusias su narkotinių medžiagų, tabako ir alkoholio vartojimu, veiklą.

- **NTAKK parengti kreipimaisi:**

- Kreipimasis dėl nekontroliuojamos vaistinių preparatų, sudėtyje turinčių etilo alkoholio, prekybos (2018-01-05).
- Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentui pateikėme komentarą dėl alkoholio reklamos užsienio leidiniuose. Kreipimasis 2018-01-24 buvo parengtas kartu su Europos alkoholio rinkodaros stebėsenos centru (*European Center for Monitoring Alcohol Marketing – EUCAM*).
- Kreipimasis į LR Sveikatos apsaugos ministeriją kartu su Europos alkoholio politikos aljansu (*Eurocare*) dėl alkoholinių gerinimų ženklavimo ir maistingumo informacijos pateikimo bei paskatinimas diegti nacionalines priemones, panaikinančias alkoholinių gėrimų ženklavimui sukurtą išimtį (ES Reglamentas 1169/2011) Lietuvoje (2018-05-02).
- Kartu su *Smoke-free Partnership* 2018 m. birželio mėn. kreipėmės į Europos Parlamento narę L. Andrikienę dėl jos vardu organizuojamo renginio „E-cigarettes and vaping: policy perspectives and regulation challenges“, kuriame pagrindiniais pranešėjais buvo įvardinti su pramone susiję pranešėjai, prašydami informuoti apie tai, kieno iniciatyva vyksta šis renginys ir kas jį finansuoja. Po paklausimo buvome informuoti, kad renginys yra atšauktas MEP L. Andrikienės sprendimu.
- Kreipimasis į LR Švietimo, mokslo ir sporto ministeriją bei Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centrą dėl mokslo institucijų bendradarbiavimo su tabako, alkoholio ir lošimų pramone bei galimybės keisti mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros vertinimo kriterijus (2018-06-22).
- Kreipimasis dėl Ministro Pirmininko ir kanclerio susitikimo su Tabako pramone ir FCTC 5.3 punkto pažeidimo (2018-09-06).
- Kreipimasis į Finansų ministeriją, LR Muitinę, Sveikatos apsaugos ministeriją ir Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentą dėl sutarčių su tabako pramone nutraukimo (2018-11-12).
- Kreipimasis į Sveikatos apsaugos ministeriją dėl AUDIT klausimyno validavimo lietuvių kalba (2018-12-20).

- **Organizuoti tarptautiniai renginiai.**

Drauge su Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentu, IOGT-NTO (Švedija) ir Šiaurės šalių alkoholio ir narkotikų politikos tinklu (NordAN) Vilniuje, 2018 m. rugsėjo 21 d.

organizavome seminarą Šiaurės ir Baltijos šalių institucijoms ir nevyriausybinėms organizacijoms apie tarpvalstybinę alkoholio prekybą. Renginyje dalyvavo atstovai iš Baltijos ir Šiaurės šalių sveikatos, finansų ministerijų, mokesčių / muitinės institucijų ir departamentų. Seminaras dalyviams iš Šiaurės ir Baltijos šalių leido pasidalinti šalių patirtimis, susijusiomis su dabartiniais iššūkiais. Daug dėmesio buvo skirta palyginamosios statistikos tarp šalių narių klausimui: šiandien Lietuvoje ir Latvijoje tokios informacijos nerenkama, Švedijoje, Estijoje ir Suomijoje statistika yra gana tiksli. Taip pat dalyviai išreiškė susidomėjimą dėl glaudesnio šalių bendradarbiavimo. Valstybinės institucijos sėkmingai tęsia renginio metu užsimezgsų tarpvalstybinį bendradarbiavimą. Plačiau apie renginį: <https://nordan.org/lithuanian-drug-tobacco-and-alcohol-control-department-hosts-nordic-baltic-workshop-on-cross-border-alcohol-purchases/>

Kartu su Europos jaunimo alkoholio politikos tinklu organizavome ketvirtąją jaunimo alkoholio politikos konferenciją Vilniuje spalio 11-15 d. Konferencijoje dalyvavo apie 80 jaunimo darbuotojų iš įvairių Europos šalių. Renginio metu dalyviams pranešimus skaitė ekspertai iš PSO biuro Lietuvoje, Institute of Alcohol Studies, NordAN, SHAAP, Eurocare. Konferencijoje dalyviai gilino savo žinias ir tobulino įgūdžius alkoholio politikos ir advokacijos, prevencinių programų ir jaunimo alkoholio tyrimų srityse.

• **Bendradarbiavimas su žiniasklaida.** NTAKK valdybos nariai ir organizacijų narių atstovai pagal poreikį alkoholio, tabako, narkotikų ir lošimų priežiūros klausimus komentavo žiniasklaidoje (televizijos ir radijo laidose, bendroje, elektroninėje žiniasklaidoje, socialiniuose tinkluose). Keletas pranešimų spaudoje pavyzdžių:

- 2018-02-28 <http://www.regionunaujienos.lt/plungeje-vyko-moksline-konferencija-priklausomybe-liga/>
- 2018-05-30 laida *Mokytojo TV*: <https://vpsc.lrv.lt/lt/naujienos/pagalba-vaikams-kuriu-seimos-nariai-alkoholi-vartoja-zalingai-pagalbos-galimybes-svietimo-ir-ugdymo-istaigose;>
- 2018-09-19 komentaras partnerio *Eucam* svetainėje: <https://eucam.info/2018/09/19/commentary-life-after-big-alcohol-policy-changes-in-lithuania/>
- 2018-10-17 komentaras portale *delfi.lt*: <https://www.delfi.lt/sveikata/sveikatos-naujienos/medike-ragina-suklusti-giriasi-kad-iteisino-medicinines-kanapes-taciau-jos-neegzistuoja.d?id=79330445>
- 2018-10-26 komentaras regioninėje žiniasklaidoje: <http://suduvis.lt/2018/10/26/meskere-stikliuke-skestanciai-vaikystei/>
- 2018-11-14 Priklausomybių ligų specialistų asociacijos (NTAKK narių) veiklos ir bendradarbiavimo pristatymas http://pranesimai.elta.lt/news/public_view/177733

- 2018-11-16 Priklausomybių ligų specialistų asociacijos (NTAKK narių) konferencijos pristatymas <http://www.prik.lt/plsa/priklausomybiu-konsultaciju-metus-reziavimo-konferencija/>
- 2018-11-21 komentaras partnerio *Smoke Free Partnership* interneto svetainėje: <https://smokefreepartnership.eu/news/the-lithuanian-example-reducing-tobacco-industry-interference>
-

Administracinė organizacijos vystymo veikla:

- 2018 m. pabaigoje NTAKK vienijo 32 organizacijas. Palaikėme organizacijos narių informavimą ir komunikaciją per elektroninę konferenciją;
- 2018 m. balandžio mėn. buvo surengta viena elektroninė NTAKK konferencija;
- Atnaujinta organizacijos informacija ES skaidrumo registre;
- Dalinis finansavimas skirtas valdybos narės V. Liutkutės stažuotei JAV „Healthy Brains for Children“ ir bendradarbiavimo vystymui;
- Skyrėme dalinį finansavimą NTAKK atstovų dalyvavimui partnerių organizacijų valdybų veikloje – NordAN ir EUCAM;
- Įtraukėme NTAKK organizaciją narę Lietuvos medicinos studentų asociacija (LiMSA) į tarptautines veiklas: ENSP konferenciją ir generalinę asamblėją, NordAN metinę konferenciją.